

Тези до статті

Доктор історичних наук, доцент УжНУ Корсак Р. В. «Пропозиції та рекомендації щодо використання чеського досвіду трансформаційних реформ в Україні»

Події які відбуваються в Україні з кінця 2013 р. свідчать про бажання українського суспільства інтегруватись в європейську спільноту. Одним із адвокатів захисту цих прагнень України, завжди була Чеська Республіка. Досвід європеїзації який здійснила Чехія у різних сферах чеського суспільства протягом 1993-2003 рр., сьогодні може з успіхом бути врахований українським Урядом для ефективної побудови стандартів європейської демократії та інтеграції в Європейський Союз.

Сфера євроінтеграції:

1. Загальний процес реальної інтеграції ЧР до ЄС знайшов продовження у реалізації „Позиційних документів”. Зокрема, були розроблені Програми з підготовки вступу в ЄС. У 2000 р. було реалізовано програму: „Спільна зовнішня політика та політика безпеки і митний союз”, а у 2001 р. – „Зовнішні відносини”, „Комерційне право”, „Вільне пересування послуг”, „Вільне пересування капіталу”, „Соціальна політика і зайнятість” і т. ін. У 2002 р. було реалізовано програми: „Регіональна політика” та „Координація структурних засобів”.

2. Була правильно організована робота по координації діяльності органів влади ЧР та взаємодії з органами ЄС по проведенню реформ, гармонізації національного законодавства до вимог Євросоюзу. Ця робота проводилася послідовно на протязі тривалого відрізка часу. Для її організації та координації у 1994р. був створений Комітет Уряду у справах європейської інтеграції. З часом він був реорганізований відповідно до вимог і складності завдань. Так, у 2001 р був перетворений на Раду Уряду у справах європейської інтеграції, а у 2003 р. – на урядовий Комітет з питань ЄС. Він став головним робочим координаційним органом у питаннях відносин з Євросоюзом у

структурі органів державного управління. Його завданням було сприяння реалізації стратегічної ролі Уряду ЧР у справі формування та реалізації політики стосовно ЄС. Він також здійснював координацію Галузевих координаційних груп (ГКГ), які опрацьовували законопроекти Європейської комісії і впливали на розробку та підготовку цих проектів. **Таким чином, протягом всього часу забезпечувалася неперервна, послідовна робота по реалізації стратегічних завдань. На відміну, в Україні** вже декілька разів Мінекономіки додавалася функція євроінтеграції і воно перейменовувалося на Міністерство економіки та європейської інтеграції. У Кабінеті Міністрів вводилася посада Віце-прем'єр-міністра з питань європейської інтеграції. Але скоріш за все, робилося це під конкретних людей, а потім відмінялося. Ніхто особливо не дбав про послідовність та неперервність проведення роботи.

У політичній та правовій сфері:

1. Об'єднання політичних еліт, владних державних структур навколо реалізації головної мети – проведення демократичних і економічних реформ у країні задля вступу до Європейського Союзу. Зокрема, на початку 2000 року був підписаний „Патент взаємної підтримки” – п'ять міжпартійних документів до т. зв. „опозиційної угоди” (липень 1998 р.). Підписання цих документів відбулося між двома головними опонуючими партіями – ЧСДП та ГДП, у особі давніх непримиримих політичних опонентів - Прем'єр-міністром ЧР М. Земаном та Головою Палати депутатів Парламенту ЧР В. Клаусом. Підписанням міжпартійних документів був створений також політичний прецедент у новітній історії Чехії, коли основні політичні суперники, відклавши партійні амбіції, продемонстрували розуміння державних пріоритетів та національних інтересів країни в реалізації її стратегічної мети. За висновками чеських політологів, основним політичним наслідком підписання зазначених міжпартійних документів було те, що завдяки компромісу, досягнутому між ГДП і ЧСДП, зникла загроза виникнення нової урядової кризи у країні, яка була б небезпечною на завершальному етапі підготовки ЧР до вступу до Євросоюзу. **Для України це важливо тепер, коли підписана**

Коаліційна угода після позачергових парламентських виборів 2014 р. і постало завдання невідворотності у реформуванні країни.

2. Реформування виборчого законодавства по виборах до парламенту країни. У Чехії діє двопалатний парламент, а вибори депутатів проводяться за пропорційною системою по відкритих партійних списках. Це дало змогу досить швидко політично структурувати суспільство, підвищити відповідальність партій за реформування країни, ідеологізувало партійні програми та наблизило депутатів (і без мажоритарних округів) до місцевих громад та регіонів, які висувуються до партійних виборчих списків первинними партійними осередками де періодично і звітують про свою роботу. Прозорість виборчого процесу та політичні традиції у Чехії унеможливають фальсифікацію результатів виборів, а загальнодержавні підсумки голосування підраховуються Головним державним статистичним управлінням – як єдиним державним уповноваженим органом у цій сфері. За задумом, такий порядок виводить фахівців статистики поза партійного впливу. Формування Центральної виборчої комісії за українською моделлю, тобто за партійним квотним принципом заздалегідь створює умови для партійних уподобань та відстоювання інтересів певних політичних сил.

3. Використання у діяльності Державної служби фінансового моніторингу України чеського досвіду здійснення антикорупційних заходів, боротьби з незаконним обігом та відмиванням коштів отриманих злочинним шляхом. На виконання циркулярного листа МЗС України №103/21-020-114 від 18 лютого 2003 р. Посольством України у ЧР та Торговельно-економічною місією у його складі було налагоджено належні робочі контакти та встановлено співпрацю з Фінансово-аналітичним управлінням (ФАУ) Міністерства фінансів ЧР – провідним державним органом у цій країні, який координує і безпосередньо здійснює заходи з боротьби з відмиванням коштів. Було проаналізовано відповідну законодавчу базу Чехії з цього питання. Робота в Чехії у цьому напрямку проводиться відповідно до Закону ЧР №61 від 15 лютого 1996 року. У цьому зв'язку заслуговує на увагу

співпраця між міністерствами фінансів і внутрішніх справ Чехії яка врегульовує порядок взаємодії між ними у цій сфері за допомогою **міжвідомчої угоди**. Причому, основні функції тут виконує саме ФАУ. Дана робота проводилася для відвернення заходів проти України які планувала здійснити Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів та з метою покращення іміджу України у цій сфері. Вона знайшла своє продовження у запропонованій чеською стороною допомозі по передачі досвіду та підтримці України у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, фінансовими розвідками інших країн, а також у Егмонтській групі, членом якої ЧР є з 1996 року. Внаслідок проведеної роботи у листопаді 2004 р. був підписаний Меморандум про взаємопорозуміння між Державним департаментом фінансового моніторингу України та Фінансово –аналітичним управлінням Чеської Республіки. Роботу з цих питань треба продовжувати і надалі.

Економічна та фінансова сфера:

1. Використання досвіду проведення узгодженої фіскальної та монетарної політики у сфері державних фінансів між центральними органами виконавчої влади. З метою гармонізації фіскальної та монетарної політики у 2000р. було розпочато співробітництво Міністерства фінансів і Національного банку Чехії. У 2002 р. після проведення заходів з приватизації провідних держпідприємств Тансгаз та Юніпетрол, виручені майже 4 млрд. дол. США спричинили різке посилення чеської крони на 20 % (з 40 до 32 крон). З метою уникнення негативного впливу на експортерів продукції від розбалансування фінринку, Мінфін та Національний банк Чехії **підписали Угоду** про ринок фінансів, з тим щоб «зв'язати» приватизаційні кошти від попадання на фінансовий ринок та забезпечити інші заходи для досягнення необхідних макроекономічних показників. **Даний досвід є важливим у період курсових коливань та кредитних запозичень України у міжнародних фінансових організаціях.**

2. Досвід у реалізації проєкспортної політики підтримки та підвищення конкурентноздатності товаровиробників на зовнішніх ринках

за допомогою створення системи державного страхового гарантування експорту продукції. Чеська сторона на експертному рівні підтримувала роботу яка проводилася в Україні у напрямку створення системи державного страхування експорту. В свою чергу, в Україні були прийняті відповідні урядові рішення, зокрема розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2001 р. №498-р. На прохання української сторони Експортно-гарантійній страховій компанії ЧР (ЕГАП) був переданий проекту Закону України „Про державну підтримку страхування та кредитування експорту” для проведення останньою експертних оцінок (Доручення Мінекономіки України від 04. 04. 2003 р. № 29-41/290). Чеське відомство, поряд з експертними оцінками та пропозиціями до законопроекту, запропонувало свою допомогу з метою обміну теоретичним та практичним досвідом при створенні нової української інституції, аналогічної з інституціями країн Центральної та Східної Європи. Генеральний директор компанії ЕГАП П. Парізек, запропонував Україні долучитися до засідань т. зв. Празького клубу. Хоча клуб називається Празьким, штаб-квартира знаходиться у Парижі, де регулярно, двічі на рік, зустрічаються представники європейських кредитних компаній, і як виконуючий функції виборного голови Празького клубу у той період, надіслав запрошення українській стороні на чергове засідання 25-28 травня 2004 р., що відбулося у м. Мінськ (Білорусія). Однак, українська сторона не скористалася цим запрошенням. Слід зазначити, що на той час з використанням центральноєвропейського досвіду уже були створені білоруська „Белексімгарант”, казахська „Державна корпорація експортних кредитів та інвестицій”, а також у Росії схвалена державна Концепція з цього питання. На жаль, Україна не використала надану їй можливість і до цього часу не створила системи державного гарантування експорту. На протязі майже 10 років Верховна Рада України так і не розглянула законопроекти з цього питання. (останній варіант проекту Закону України „Про експортне страхування та кредитування” був зареєстрований у Верховній Раді від 3. 03. 2009 р. № 4145).

3. Створення державних органів та фондів, затвердження державних програм для проведення євроінтеграційних реформ та співпраці з фондами підтримки Європейського Союзу. Зокрема, Європейський Союз здійснював координацію допомоги у сфері економічної та соціальної взаємодії, пов'язаної з використанням структурних фондів ЄС. Координація була пов'язана з підготовкою використання структурних фондів урядом ЧР, Когезійного фонду та стосувалася програм „ФАРЕ” (Phare) у сфері регіональних та секторних програм розвитку, програм транскордонної співпраці та інструментів „ІСПА” (Ispra) та „САПАРД” (Sapard) на етапі перед вступом до ЄС. Програма „ФАРЕ” підтримувала підготовку вступу Чеської Республіки до Європейського регіонального фонду розвитку (ERDF) та Європейського соціального фонду (ESF), „ІСПА” – до Когезійного фонду (CF), а „САПАРД” – до Європейського фонду гарантування та спрямування у сфері сільського господарства (EAGGF).

4. Використання досвіду залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни та співпраця з фінансовими фондами Європейського Союзу. Здійснювалося законодавче забезпечення інвестиційної привабливості та залучення іноземних інвесторів до роботи на чеському ринку. Для цього Урядом Чеської Республіки в листопаді 1992р. під патронатом Міністерства промисловості і торгівлі було засноване Агентство „CzechInvest”. Діяльність „CzechInvest” поступово розширювалася, і у даний час вона спрямована на постійне підвищення порівняльних переваг чеської промисловості у світовій економіці. У 2004р. відбулося об'єднання трьох чеських агентств з підтримки підприємництва, які діяли під егідою Міністерства промисловості і торгівлі ЧР, а саме, Чеського агентства з підтримки іноземних інвестицій „CzechInvest”, Чеського агентства з розвитку промисловості „CzechIndustry”, та Чеського агентства з розвитку підприємництва. Об'єднання названих структур створювало умови для використання коштів з фондів ЄС згідно з існуючими в Євросоюзі правилами. Основною ідеєю злиття трьох агентств по розвитку було спрощення контактів між державою, підприємцями і ЄС і створення єдиного контактного центру для чеських і іноземних підприємців. Завдяки цьому

„CzechInvest” є центральним джерелом інформації, консультаційних послуг і одночасно суб'єктом, що здійснює посередництво при наданні допомоги з фондів ЄС. Для підприємців інформація про можливості одержання підтримки стала більш доступною, сума засобів з фондів ЄС збільшилася, і вся система освоєння інвестицій стала більш прозорою.

У площині запозичення досвіду важливим є, також Меморандум про співробітництво між Українським центром сприяння іноземному інвестуванню та чеським агентством сприяння іноземному інвестуванню „CzechInvest”, підписаний 30 травня 2006 р. Також, Чехія проводить гнучку законодавчу політику по інвестиційному заохоченню іноземного капіталу та створенню технопарків. Зокрема, законодавством передбачені податкові пільги для іноземних інвесторів участь у проектах яких перевищує встановлену законодавчу грошову норму.

5. Послідовне проведення економічних реформ наблизило економіку Чехії до стандартів ЄС. Зокрема, своєчасне проведення секторальних структурних змін у економіці, забезпечило конкурентноспроможність чеської продукції на світових ринках. 80 відсотків чеського експорту спрямовувалось до країн Європейського Союзу. Перед вступом у 2004 року, економіка Чехії на 70 відсотків відповідала середньому рівню країн ЄС.

6. Проведення податкової реформи сприяло розвитку малого та середнього бізнесу. Рівень податків на початку 2004 р. у Чехії був співставний з розмірами податків у ЄС.

7. Прозорість ведення бізнесу, відкритість усіх майнових реєстрів, та відкритий доступ до реєстру власників та засновників суб'єктів підприємницької діяльності, створило сприятливий інвестиційний клімат у Чехії. У її економіку до 2012 року надійшло кумулятивно понад 140 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій, що втричі перевищує надходження в Україну. Середня заробітна плата складала понад 1300 дол. США. В Україні тільки зараз прийнято законодавство про відкриття реєстрів, але вони ще до

кінця не відкриті. Насамперед, це реєстр власників майна, власників та засновників суб'єктів підприємництва та інші. Це суттєво знижує привабливість іноземних інвесторів до ведення бізнесу в Україні, підриває довіру. Для прикладу, у поточному архіві Торговельно-економічної місії України у Чеській Республіці є переписка до Податкової служби України та Держкомпідприємництва з проханням надати інформацію на звернення чеських підприємців про засновників та власників окремих українських суб'єктів підприємництва на що кожного разу була відповідь – це закрита інформація. Чеські підприємці з недорозумінням сприймали таку інформацію та в подальшому не робили спроби працювати на українському ринку.

8. За допомогою регіональних фондів підтримки з державного бюджету Чехії та Євросоюзу вдалося забезпечити регіональний розвиток і знизити депресивність східних регіонів Чехії.

Отже, після підписання Прем'єр-міністром А. Яценюком та Президентом П. Порошенком політичної і економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС, є актуальним урядовими чинниками України застосувати досвід реформування суспільно-економічних відносин, який з успіхом здійснила Чеська Республіка упродовж десяти років і цим самим забезпечила швидку інтеграцію країни до європейського співтовариства.